

نقش دانش بومی در حفاظت از مراتع ییلاقی پلور استان مازندران

فاطمه آذر^۱، جلال محمودی^{۲*}، قدرت‌اله حیدری^۳

۱- دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد مرتعداری، دانشگاه آزاد اسلام واحد نور

۲- دانشیار گروه منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور

۳- دانشیار گروه منابع طبیعی، دانشگاه مازندران.

چکیده

هدف کلی این تحقیق بررسی تأثیر دانش بومی در توسعه اکوتوریسم و ایجاد درآمد "منطقه پلور در استان مازندران" می‌باشد. تحقیق حاضر یک تحقیق پیمایشی بوده و اطلاعات بر مبنای طراحی پرسشنامه در قالب طیف لیکرت جمع‌آوری می‌شود. جامعه‌ی مورد بررسی از ۲۱۰ نفر از ساکنین منطقه پلور تشکیل شده و حجم نمونه به صورت تصادفی براساس فرمول کوکران تعداد نمونه آماری ۱۱۱ نفر بدست آمده است. اما در عملیات میدانی تنها تعداد ۷۰ پرسشنامه تکمیل گردید و بقیه افراد تمایلی به پاسخگویی نداشتند. پایایی تحقیق به وسیله ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و مقدار این ضریب ۰/۸۰۳ به دست آمده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آنالیز واریانس و مقایسه میانگین‌های دانکن و همچنین ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون ساده استفاده شد. آنالیز داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که بین دانش بومی و توسعه صنعت اکوتوریسم و رونق اقتصادی رابطه معنی‌داری وجود دارد. یعنی با مدیریت صحیح و مبتنی بر دانش بومی می‌توان علاوه بر جذب گردشگر، ایجاد اشتغال، درآمدزایی، حفظ فرهنگ و سنن بومی منطقه به حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی بالاخص مراتع منطقه مورد مطالعه پرداخت.

کلمات کلیدی: اکوتوریسم، دانش بومی، مازندران، مراتع پلور

۱- مقدمه

خویش را مرتفع نموده بلکه به کسب درآمد غیر اصولی دست می‌یابد که ماحصل آن نابودی جنگل‌ها، مراتع و سایر منابع طبیعی با ارزش است. این عمل سبب می‌شود که اکوسیستم‌های طبیعی به شدت تخریب شده و سیر نزولی را طی نماید که ماحصل این عمل ورود انواع فرسایش‌ها، سیل‌ها، بیابانی شدن و... می‌باشد. بنابراین لزوم حفاظت و حمایت از این عرصه‌های بالقوه با ارزش، امری ضروری و حیاتی است. این حفاظت بایستی به گونه‌ای انجام شود که هم طبیعت در مسیر توالی به حرکت خویش ادامه داده و هم نیازهای مردم تأمین و هم زمینه ایجاد تحول اقتصادی و درآمدزایی را نماید (رنجبر، ۱۳۹۰). اکثر صاحب‌نظران توسعه اقتصادی- اجتماعی معتقدند که مشارکت و استفاده از دانش بومی عامل اصلی و تعیین‌کننده در فرآیند رشد و توسعه تمامی جوامع توسعه‌یافته و در حال توسعه می‌باشد (انصاری، ۱۳۷۶). دانش بومی عبارت است از مجموع تجربه و دانشی که یک جامعه در برخورد با مشکلات شناخته شده و ناآشنا به دست آورده و آن را اساسی برای تصمیم‌گیری‌ها و چالش‌های خود قرار داده است. دانش بومی ریشه در تجربیات قرن‌های گذشته دارد

منابع طبیعی یکی از ثروت‌های بسیار با اهمیت برای نسل‌های کنونی و آینده است که در تعادل بوم‌شناختی، درآمدزایی، توسعه روستایی، ابعاد اقتصادی و اجتماعی و در امر زیست‌محیطی چون تصفیه هوا، جلوگیری از بروز سیل، ارزش‌های تفرجگاهی، ایجاد اشتغال، جلوگیری از فرسایش خاک و تولید علوفه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (بیرو، ۱۳۷۰). افزایش روزافزون جمعیت جهان به ویژه در کشورهای در حال توسعه، فقر اقتصادی و پایین بودن سطح درآمد ملی کشورهای مذکور باعث شده تا جمعیت این کشورها در فشار و تنگناهای اقتصادی قرار گیرند. این کشورها، علی‌رغم داشتن منابع طبیعی مناسب و دارا بودن منابع بالقوه درآمدی، فقر و محرومیت را پذیرفته و پایین بودن سطح دانش و فن‌آوری و آگاهی نداشتن از نحوه بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود نیز مزید بر علت شده و همچون تازیانه‌ای بر پیکره بی‌جان این کشورها کوبیده می‌شود (جهانیان و زندی، ۱۳۹۲). از طرفی هر قدر نیاز اقتصادی انسان بیشتر شود، برای رفع مایحتاج خویش به دامن طبیعت پناه برده و با بهره‌برداری بی‌رویه از این منابع با ارزش خدادادی، نه تنها نیازهای

و گراغانی (۱۳۹۰)، در پژوهش خود بیان می‌دارند که معرفی دانش سنتی بهره‌برداران مراتع و جاذبه‌های فرهنگی اجتماعی منطقه می‌تواند سبب جذب گردشگر به منطقه شود. شاهرودی و امینیان در یاسری (۱۳۹۰)، در پژوهش خود بیان می‌دارد که یکی از دغدغه‌های حامیان محیط‌زیست حفظ آن است. محیط‌های بکر طبیعی با فرهنگ‌های بومی منحصر به فرد توان بالقوه جذب گردشگر را دارا هستند از سوی دیگر ورود گردشگران به یک منطقه باعث جذب منافع اقتصادی می‌شوند. لذا حفظ محیط‌زیست و ترویج منافع اقتصادی راه مناسبی برای توسعه گردشگری پایدار می‌باشد.

شجاعی (۱۳۹۴) طی پژوهشی در منطقه لاریج شهرستان نور بیان داشت که شناسایی و توجه به دانش بومی در منطقه می‌تواند سبب اشتغال‌زایی، ایجاد درآمد و توسعه گردشگری گردد. این امر قطعاً حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی را تأمین خواهد شد. علت این امر آن است که عامل اصلی تخریب منابع طبیعی فقر حاکم در زندگی روستایی است. با ایجاد درآمد این مشکل حل و روستایی منابع طبیعی را به‌خاطر اینکه بستر حیات و درآمدش است حفظ می‌نماید. نتایج مطالعات وارین و میچل (۱۹۹۲) نشان داد دانش بومی به مردم محلی در حفاظت از گونه‌های گیاهی (درختی) و حیوانی، اجتناب از پرورش گونه‌های خارجی نه چندان سازگار با شرایط سخت، و به حداقل رساندن خسارت کمک کرده است. ایشوتو (۲۰۱۴)، در تحقیق خود بیان می‌دارد که ترویج اکوتوریسم در میان حفاظت از محیط‌زیست می‌تواند موجب بهبود معیشت جوامع محلی شود و استفاده از ابزار مشارکت می‌تواند موجب حفاظت از تنوع زیستی نیز گردد. ویش واناتا و چند راش کارا (۲۰۱۴)، در طی پژوهش خود بیان می‌دارند که توسعه سریع اکوتوریسم در منطقه کداگو علاوه بر مزایای بسیاری برای جامعه محلی و محیط‌زیست طبیعی این منطقه، باعث اثرات مثبت متعددی برای منابع طبیعی، محیط زیست و محیط زیست محلی از جمله حفاظت نیز گشته است. ماسوتوان (۲۰۰۷) در طی پژوهش خود بیان می‌دارد که دانش بومی در کمک به ساکنان محلی برای استفاده پایدار از منابع طبیعی نقش داشته و همچنین، استفاده بهتر از منابع طبیعی و درختان بومی برای کاهش تخریب خاک و کویرزایی به پایدارای محیطی انجامیده است.

و تا وقتی که جامعه پابرجاست به عنوان پایه‌ی فرهنگی و فنی آن به تکامل خود ادامه می‌دهد (پنی^۱ و اندرسن ۲۰۰۱)^۲. برخی از تجربیات و دانش بومی در حوزه مرتع و آبخیز عبارتند از چراپژنی یا پل‌گردی یا علف‌دیار (تخمین وضعیت مراتع)، بذرافشانی مراتع، قرق مرتع، عالم‌چر، خوشاب، هوتک، تراس‌بندی و قنات (محمودی، ۱۳۸۵). از جمله فعالیت‌های که در قرن بیستم توجه متخصصین را به خود جلب نمود، گردشگری است. اکثر کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه توانسته‌اند با توجه خاص به صنعت گردشگری، علاوه بر ایجاد تحولات شگرف اقتصادی و اجتماعی در کشور، به نحوه شایسته از منابع طبیعی خویش حفاظت نموده و زمینه درآمدزایی را ایجاد نمایند. اکوتوریسم از گونه‌های مهم گردشگری است که بیشترین سازگاری را با توسعه دارد و در حال حاضر اغلب کشورهای جهان در رقابتی تنگاتنگ و نزدیک، در پی بهره‌گیری از توانمندی‌های کشور خود هستند تا بتوانند سهم بیشتری از درآمد ناشی از صنعت گردشگری را به خود اختصاص داده و بدین شکل اشتغال‌زایی نمایند (جهانیان و زندی، ۱۳۹۲). اکوتوریسم موظف به حفظ تعادل پایدار اکولوژیک، بیولوژیک و اجتماعی است. به عبارت دیگر، استفاده از منابع همواره در جهت حفظ امنیت طبیعت و نگاه‌داری زیست کره صورت می‌گیرد (هدایتی، ۱۳۹۱).

نتایج پژوهش وزین و رکن‌الدین (۱۳۸۹) نشان داد که شیوه‌های بومی مبتنی بر دانش بومی حفاظت از آب و خاک، نقش مؤثری بر مدیریت بهینه آب و حفاظت از خاک دارد. سینکا کریمی و همکاران (۱۳۹۱)، طی پژوهشی در مرزن‌آباد چالوس اعلام داشتند که وجود پتانسیل‌هایی طبیعی مانند جنگل، مرتع... توان جذب گردشگر طبیعت‌گرا را افزایش داده اما برنامه‌ریزی‌های نامناسب می‌تواند سبب تغییر ساختار فیزیکی، تغییر محیط طبیعی، تغییر کاربری اراضی، آلودگی محیط‌زیست، تخریب جنگل شود. جوانمردی و علی بخشی (۱۳۹۰)، در پژوهش خود بیان می‌دارند که توسعه پایدار گردشگری بدون برنامه‌ریزی و مدیریت ممکن نیست. گردشگری پایدار باید هدفش حفظ تنوع و کیفیت محیط، حفظ محیط اکولوژیک باشد. حیدری

مواد و روش‌ها

موقعیت جغرافیایی منطقه

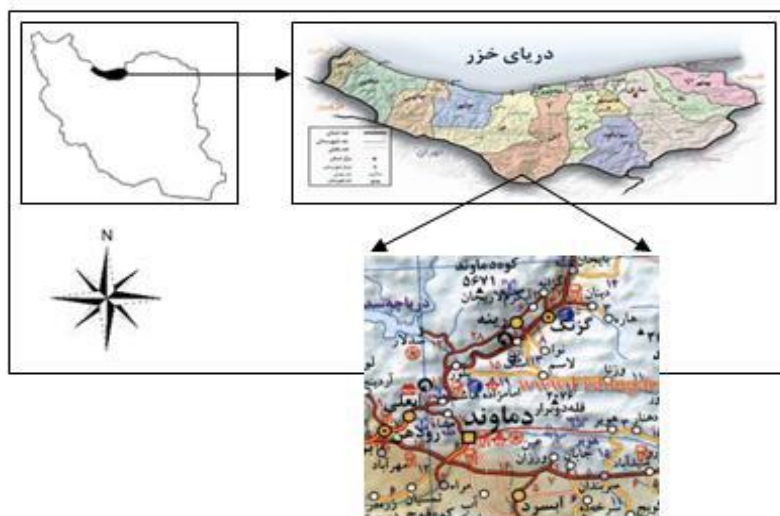
حدود ۵۳۵ میلیمتر در سال می‌باشد. که قسمت بیشتر آن به صورت برف است. متوسط حداقل درجه حرارت $17/8^{\circ}\text{C}$ - در بهمن ماه و متوسط حداکثر درجه حرارت $25/9^{\circ}\text{C}$ در مرداد ماه است. (شکرالهی و همکاران، ۱۳۹۲). براساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۰ که هر ۵ سال این آمارگیری صورت می‌گیرد، جمعیت کل ساکنین بومی منطقه پلور در استان مازندران، ۲۱۰ نفر و تعداد خانوار آن، ۷۲ می‌باشد.

منطقه پلور در استان مازندران، در فاصله ۶۲ کیلومتری غرب شهرستان آمل و در محدوده 35° تا 50° و 35° عرض شمالی و 33° تا 51° و 4° طول شرقی واقع شده و مساحت کل محدوده مراتع آن بالغ بر ۴۶۰۰ هکتار می‌باشد. بیشتر سطح این محدوده شامل کوه‌های مرتفع بوده و ارتفاع آن بین ۲۲۰۰ تا ۳۸۷۰ متر از سطح دریا تغییر می‌کند. طبق سیستم طبقه‌بندی آمبرژه منطقه جزو سیستم ارتفاعات (کوهستانی) می‌باشد. میانگین ۱۵ ساله بارندگی

روش تحقیق

پرسشنامه از روش اعتبار صوری (مبتنی بر داوری و قضاوت متخصصان، اساتید و کارشناسان) و برای تعیین پایایی پرسشنامه با توجه به نوع سؤالات و گویه‌ها، مناسب‌ترین روش آلفای کرونباخ تشخیص داده شده است. مقدار آلفا بیشتر از $0/83$ بوده لذا پایایی خوب می‌باشد. در این تحقیق ابتدا اطلاعات به‌دست آمده وارد محیط نرم‌افزار Excell و SPSS Ver18 گردید. برای تعیین اختلاف بین گویه‌های مربوط به هر مؤلفه، از آنالیز واریانس و مقایسه میانگین‌های دانکن استفاده شد. همچنین برای اثبات فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t و همچنین رگرسیون ساده استفاده شده است.

تحقیق حاضر یک تحقیق پیمایشی و شیوه گردآوری اطلاعات در این تحقیق اسنادی میدانی است. در این تحقیق ابتدا بازدید میدانی صورت پذیرفته، سپس از ابزار مشاهده و پرسشنامه، استفاده گردید. مبنای طراحی پرسشنامه حسب طیف لیکرت براساس اهداف و فرضیه‌های تحقیق می‌باشد. جامعه‌ی تحقیق این بررسی از ۲۱۰ نفر (ساکنین منطقه پلور) تشکیل شده است. حجم نمونه به صورت تصادفی براساس فرمول کوکران تعداد نمونه آماری ۱۱۱ نفر به‌دست آمده است. اما در عملیات میدانی تعداد ۷۰ پرسشنامه تکمیل گردید و بقیه افراد تمایلی به پاسخگویی نداشتند. برای تعیین اعتبار و روایی

شکل ۱ - موقعیت منطقه مورد بررسی در ایران و در استان مازندران

نتایج

در سنجش مؤلفه حفاظت از مراتع منطقه، از ۱۶ گویه با جدول زیر توزیع فراوانی پاسخ‌ها را نشان می‌دهد. مقیاس پنج درجه‌ای طیف لیکرت استفاده شده است.

جدول ۱- توزیع پاسخ‌گویان برحسب سؤالات حفاظت از مراتع منطقه

ردیف	پرسش	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	انحراف معیار
۱	حضور اکوتوریسم در منطقه تا چه حد می‌تواند در حفاظت از مراتع تأثیر مثبت داشته باشد؟	۱۷/۱	۷/۱	۵۰	۲۲/۹	۲/۹	۳/۱۲	۱/۰۴
۲	اکوتوریسم تا چه حد می‌تواند باعث افزایش تولیدات مرتعی شود؟	۱۰	۲۷/۱	۳۵/۷	۲۴/۳	۲/۹	۳/۱۷	۱/۰۰
۳	حضور اکوتوریسم در منطقه تا چه حد می‌تواند باعث آلودگی منطقه شود؟	۷/۱	۱۷/۱	۴۱/۴	۳۴/۳	۰	۲/۹۷	۰/۹۰
۴	با اجرای روش بذرکاری تا چه حد می‌توان باعث حفاظت از مراتع شد؟	۱۵/۷	۲۸/۶	۴۸/۶	۷/۱	۰	۳/۵۲	۰/۸۴
۵	با اجرای روش بوته‌کاری تا چه حد می‌توان باعث حفاظت از مراتع شد؟	۲۵/۷	۵۴/۳	۲۰	۰	۰	۴/۰۵	۰/۶۷
۶	با اجرای روش کپه‌کاری تا چه حد می‌توان باعث حفاظت از مراتع شد؟	۷/۱	۵۷/۱	۳۰	۴/۳	۱/۴	۳/۶۴	۰/۷۴
۷	اداره منابع طبیعی تا چه حد توانسته از میزان تخریب منابع طبیعی بکاهد؟	۱۱/۴	۲۴/۳	۲۷/۱	۲۱/۴	۱۵/۷	۲/۹۴	۱/۲۴
۸	حضور اکوتوریسم تا چه حد می‌تواند عاملی برای آتش‌سوزی در منطقه باشد؟	۱/۴	۲۱/۴	۳۸/۶	۲۵/۷	۱۲/۹	۲/۷۲	۰/۹۹
۹	میزان نظارت اداره منابع طبیعی برای جلوگیری از تخریب منابع طبیعی در منطقه به چه اندازه می‌باشد؟	۱/۴	۳۲/۹	۳۵/۷	۱۰	۲۰	۲/۸۵	۱/۱۳
۱۰	ترویج دانش بومی تا چه حد می‌تواند در جلوگیری از تخریب اراضی منابع طبیعی تأثیرگذار باشد؟	۱۷/۱	۶۰	۲۱/۴	۱/۴	۰	۳/۹۱	۰/۷۱
۱۱	افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم نسبت به محیط زندگی تا چه حد می‌تواند در حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی مؤثر باشد؟	۲۵/۷	۳۴/۳	۳۴/۳	۴/۳	۱/۴	۳/۷۸	۰/۹۳
۱۲	توجه به برنامه‌ریزی در زمینه تولید محصولات لبنی مبتنی بر دانش بومی (سستی) منطقه تا چه حد می‌تواند در حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی مؤثر باشد؟	۱۷/۱	۵۸/۶	۲۲/۹	۱/۴	۰	۳/۹۰	۰/۷۲
۱۳	با افزایش گردشگران و برآورده کردن نیازهای آنها میزان آسیب وارده به منابع طبیعی منطقه در چه حدی قرار می‌گیرد؟	۷/۱	۲۱/۴	۴۲/۹	۲۷/۱	۱/۴	۳/۰۵	۰/۹۱
۱۴	گردشگران برای گرم کردن خانه و تهیه هیزم تا چه حد می‌توانند باعث تخریب منابع طبیعی در منطقه شوند؟	۳۷/۱	۳۷/۱	۱۱/۴	۱۴/۳	۰	۲/۹۷	۱/۰۳
۱۵	برنامه‌هایی را که دولت تاکنون برای کاهش تخریب منابع طبیعی در منطقه اجرا کرده است به چه میزان است؟	۱/۴	۳۰	۴۰	۱۲/۹	۱۵/۷	۲/۸۸	۱/۰۵
۱۶	مردم یا گردشگران برای حفاظت از منطقه تا چه حد تمایل دارند زباله‌ها را از بین ببرند؟	۱۱/۴	۳۴/۳	۳۲/۹	۷/۱	۱۴/۳	۳/۲۱	۱/۱۹

مقایسه میانگین گویه‌های حفاظت از مراتع منطقه:

شده است. از آنجایی که سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین با احتمال ۹۹ درصد اختلاف بین میانگین گویه‌ها معنی‌دار می‌باشد.

برای تشخیص اینکه آیا اختلاف میانگین گروه‌ها معنی‌دار هست یا خیر، از جدول تجزیه واریانس ANOVA استفاده شده است که نتیجه آن در جدول زیر نشان داده

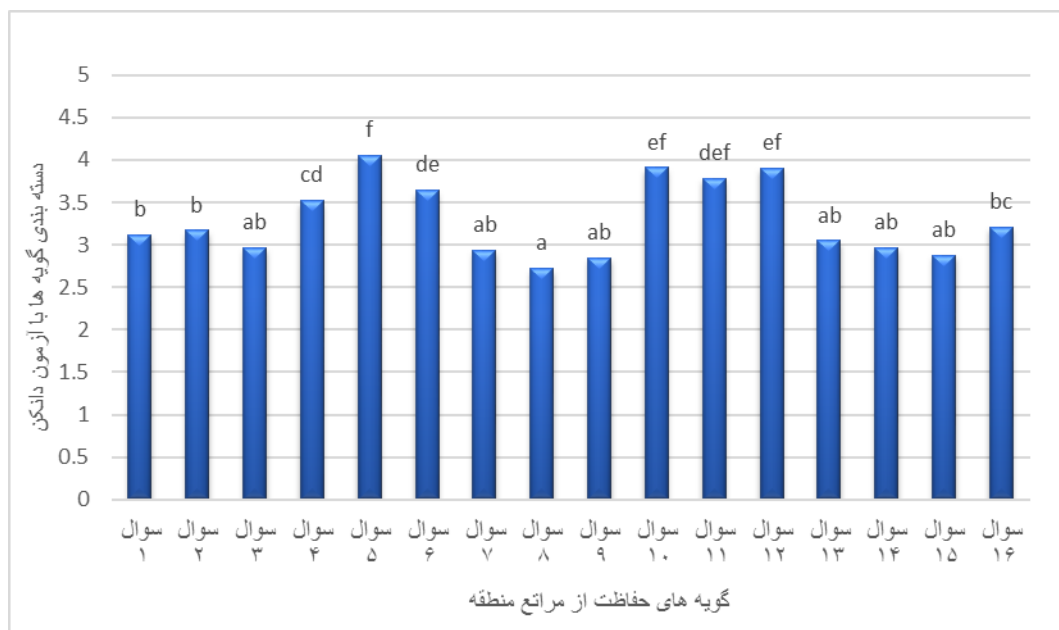
جدول ۲- جدول آنالیز واریانس

سطح معنی‌داری	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	بین گروه‌ها
**۰/۰۰۰	۱۴/۴۳	۱۳/۳۷	۱۵	۲۰۰/۶۳	بین گروه‌ها
		۰/۹۲۷	۱۱۰۴	۱۰۲۳/۳۵	درون گروه‌ها
			۱۱۱۹	۱۲۲۳/۹۹	کل

** نشان‌دهنده معنی‌داری در سطح احتمال ۱ درصد

نشان‌دهنده گویه‌هایی با کمترین میانگین بوده و گروه f نماینده گویه‌هایی با بالاترین میانگین می‌باشد. گویه ۵ با قرار گرفتن در گروه f دارای بالاترین میانگین نسبت به سایر گویه‌ها می‌باشند.

اکنون که وجود اختلاف معنی‌دار بین گروه‌ها اثبات شده، برای گروه‌بندی گویه‌ها از آزمون دانکن استفاده شده است. نتایج گروه‌بندی دانکن در شکل زیر نشان داده شده است. همانطور که در شکل دیده می‌شود ۱۶ گویه مربوط به حفاظت از مراتع منطقه در ۶ گروه قرار گرفته‌اند. گروه a

شکل ۲- گروه‌بندی گویه‌های مربوط به حفاظت از مراتع منطقه با آزمون دانکن

فرض H_1 نشان دهنده وجود رابطه بین اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه است.

فرضیه: اکوتوریسم می‌تواند سبب حفاظت از مراتع منطقه شود.

فرض H_0 نشان‌دهنده عدم رابطه بین اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه است.

جدول ۳- آزمون تی

تعداد آزمودنی‌ها	میانگین پاسخ‌ها	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	α	p-value
۶۰	۳/۳۳	۰/۲۹	۸/۷۷	۵۹	۰/۰۵	۰/۰۰۰

با توجه به اینکه در جدول (۳)، مقدار p-value (سطح معنی‌داری) از سطح $\alpha = ۰/۰۵$ کمتر می‌باشد و همچنین با توجه به بیشتر بودن مقدار میانگین محاسبه شده (۳/۳۳) از

مقدار نظری ۳ با ۹۵٪ اطمینان این نتیجه حاصل می‌گردد که: اکوتوریسم می‌تواند سبب حفاظت از مراتع منطقه شود.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه

مقدار ضریب همبستگی	سطح معناداری	نتیجه آزمون
**۰/۷۷۸	۰/۰۰۰	وجود رابطه همبستگی

**همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۷۷۸ و سطح معناداری آن ۰/۰۰۰ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از ۵٪ است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد و فرض H_1 مورد تأیید بوده و فرض H_0 رد می‌شود. رابطه همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۹ درصد معنادار می‌باشد.

حالی که مشخص شد دو متغیر اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه با هم همبستگی دارند، با استفاده از رگرسیون میزان تأثیر اکوتوریسم در حفاظت از مراتع منطقه نشان داده می‌شود. برای انجام رگرسیون از روش همزمان (Enter) استفاده شده است.

جدول ۵ - خلاصه نتایج رگرسیون

R	R2	ضریب تعیین تعدیل شده	اشتباه معیار برآورد
۰/۷۷۸	۰/۶۰۵	۰/۶۰۰	۰/۲۰۱

جدول (۵)، تجزیه واریانس نیز معنی‌دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان داده که سطح معناداری کمتر از ۵٪ بوده و این قضیه را به احتمال ۹۹ درصد تأیید می‌کند.

جدول ۶- جدول آنالیز واریانس

مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی‌داری
۴/۲۵	۱	۴/۲۵	۱۰۴/۳۴	**۰/۰۰۰
۲/۷۷	۶۸	۰/۰۴۱		
۷/۰۲	۶۹			
کل				

جدول (۶)، آنالیز واریانس نشان می‌دهد که متغیر مستقل تغییرات متغیر وابسته را می‌تواند پیش‌بینی کند. به عبارت دیگر این آزمون نشان می‌دهد که داده‌های پرسشنامه برای انجام رگرسیون مناسب می‌باشند.

اکوتوریسم در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی‌دار هستند و به همین دلیل وارد معادله خط رگرسیون می‌شوند.

جهت بررسی اهمیت نسبی متغیر مستقل در حفاظت از مراتع منطقه باید مقادیر ضرایب رگرسیونی را مطالعه نمود. مقادیر جدول (۷)، ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که

جدول ۷- ضرایب رگرسیونی متغیر مستقل

متغیرهای مستقل	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	وزن بتا	آزمون t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۶۱۷	۰/۲۶۳	---	۲/۳۴۳	۰/۰۲۲
اکوتوریسم	۰/۷۶۹	۰/۰۷۵	۰/۷۷۸	۱۰/۲۱۵	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

عنوان مفهومی که ریشه در حفاظت از منابع طبیعی و آرمان‌های توسعه پایدار دارد مطرح می‌شود و نوعی از توریسم است که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی با زندگی و هنجارهای اجتماعی مردم محلی در ارتباط می‌باشد. بنابراین با افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم نسبت به محیط زندگی، ترویج دانش بومی، درآمدزایی از طریق دانش بومی در زمینه تولید گیاهان دارویی، تولید لبنیات، تولید صنایع دستی و... می‌توان از تخریب اراضی منابع طبیعی جلوگیری نمود. نباید فراموش کرد که عدم وجود اشتغال، ایجاد شغل‌های کاذب و در نهایت تلاش برای بقاء عامل اصلی تخریب منابع طبیعی است. قطعاً برنامه‌ریزی‌های نامناسب برای جاذبه‌های توریستی منطقه موجب تغییر ساختار فیزیکی، تغییر محیط طبیعی، تغییر کاربری اراضی، آلودگی محیط‌زیست، تخریب جنگل مرتع و در نهایت موجب تغییر در نوع معیشت، از منطقه می‌شود. منطقه پلور دارای موقعیت سوق‌الجیشی ویژه‌ای است. مردم ساکن در این منطقه کوهستانی از دیرباز نیازهای خویش را از محیط طبیعی تأمین می‌نمایند. استفاده از مرتع برای چرای دام و تأمین علوفه و تولید محصولات لبنی به شکل سنتی، تولید گیاهان دارویی و غذیه متنوع و تولید عسل و فرآورده‌های آن از ویژگی‌های بارز منطقه است که همگی به‌طور سنتی و مبتنی بر دانش محلی انجام می‌پذیرد. از آنجایی که پلور در مسیر جاده هراز (تهران - شمال) قرار داشته و به راحتی قابل دسترسی است و سالانه هزاران گردشگر داخلی از این منطقه عبور نموده و حداقل توقف کوتاهی دارند، لذا با مدیریت صحیح و مبتنی بر دانش بومی می‌توان علاوه بر جذب

در این تحقیق، نتایج نشان داد که دانش بومی سبب توسعه اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه می‌شود. نتایج حاصل از آنالیز واریانس نشان داد که بین میانگین نمرات سؤالات، اختلاف معنی‌دار وجود دارد. همچنین آزمون دانکن نشان داد که سؤالات ۵، ۱۰ و ۱۲ نسبت به سایر سؤالات دارای میانگین بالاتری هستند. این سؤالات در مورد اجرای روش بوته‌کاری در حفاظت از مراتع، میزان تأثیر دانش بومی در جلوگیری از تخریب اراضی و تولیدات لبنیات مبتنی بر دانش بومی جهت حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی می‌باشد که بیش از ۷۵ درصد افراد گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد را برای این سؤالات انتخاب کرده‌اند. براساس نتایج آزمون همبستگی و رگرسیون دانش بومی سبب توسعه اکوتوریسم و حفاظت از مراتع منطقه می‌شود. دانش بومی مجموعه‌ای از دانش و تجربه‌های یک جامعه است که اساس چاره‌جویی‌های یک قوم در برابر چالش‌های آشنا و ناآشنا را تشکیل می‌دهد. از طرفی در جهان امروز، گردشگری رویکرد گسترده‌ای به طبیعت‌گردی یا همان اکوتوریسم دارد. اکوتوریسم به توسعه مشاغل کوچک بومی کمک می‌کند، درآمد و اقتصاد چندگانه را افزایش می‌دهد و راهی برای حفاظت از جاذبه‌ها، چشم‌اندازها و ذخایر طبیعی با ارزش قلمداد می‌شود. لذا منافع حاصل از اکوتوریسم را می‌توان به صورت حفاظت از منابع طبیعی و زیست محیطی بیان کرد.

اکوتوریسم به عنوان راهکاری نوین جهت دستیابی به مناسب‌ترین راه‌حل در جهت حفظ منابع طبیعی و در عین حال تشویق، حفظ و تقویت مشارکت‌پذیری مردم می‌تواند موثر باشد. در واقعه اکوتوریسم در سطح بین‌المللی به

سازمان‌های ذی‌ربط (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و ...) و انجام پروژه‌های حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی با استفاده از مشارکت افراد بومی و با به‌کارگیری روش‌های مبتنی بر دانش بومی گامی مؤثر در حفظ عرصه‌های منابع طبیعی برداشته شود.

گردشگر، ایجاد اشتغال، درآمدزایی، حفظ فرهنگ و سنن بومی منطقه به حفاظت از عرصه‌های منابع طبیعی بالاخص مراتع پرداخت. نتیجه با مطالعه وزین و رکن‌الدین (۱۳۸۹) و سینکا کریمی و همکاران (۱۳۹۱)، ... مطابقت دارد. لذا پیشنهاد می‌شود با انجام مطالعات جامع‌تر در مورد تأثیر دانش بومی بر ساختار فرهنگی، اقتصادی و حفاظت از منابع طبیعی در منطقه پلور و ارائه نتایج این مطالعات به

منابع:

همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، ص ۱۳۸-۱۴۵.

- انصاری، ن.، (۱۳۷۶)، بررسی دلایل و عوامل مؤثر در عدم مشارکت عشایر در طرح‌های اصلاح و احیای مراتع، انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.

- شجاعی، ربابه، محمودی، جلال، مهدوی، سیده خدیجه، (۱۳۹۴). بررسی نقش دانش بومی در ایجاد اشتغال و درآمدزایی در سطح حوزه آبخیز (مطالعه موردی حوزه آبخیز لاویج). پایان‌نامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور. ص ۱۰۸-۱۱۴.

- آرخی، ص.، (۱۳۷۷)، بررسی نهادهای سنتی بهره‌برداری مراتع دشت گمیشان و نقش آنها در اصلاح و احیای مراتع، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.

- محمودی، ج.، (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر شناخت منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور.

- بیرو، آلن.، (۱۳۷۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساوخوانی، تهران، کیهان، چاپ دوم.

- وزین، ن.، رکن‌الدین، ا.، (۱۳۸۹)، نقش دانش بومی در حفاظت از منابع آب و خاک از دید روستاییان: مطالعه موردی بخش خورش رستم، شهرستان خلخال، فصلنامه روستا و توسعه، (۴)، ص ۱۱۴-۹۱.

- جوانمردی، م.، علی بخشی، گ.، (۱۳۹۰)، اکوتوریسم و توسعه پایدار، مقالات اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری پایدار، دانشگاه آزاد مرودشت.

- هدایتی، م.ع.، (۱۳۹۱)، اندیشه‌هایی درباره جنگل‌داری و مدیریت جنگل، طبیعت‌گردی، زراعت چوب، انتشارات اشک قلم.

- جهانیان، م.، زندی و ابتهال، (۱۳۹۲)، اکوتوریسم، انتشارات جهاد دانشگاهی.

- Etsuko Okazaki., (2008), A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use ,Journal of Sustainable Tourism, Volume 16, Issue 5, 511-529p.

- حیدری، ق. ا.، سعیدی گراغانی، ح. ر.، (۱۳۹۰)، اکوتوریسم و توسعه پایدار، مقالات اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، دانشگاه آزاد مرودشت.

- Mosothwane, M., (2007). The role of Indigenous/local Knowledge in Sustaining Environmental Quality and its Implications for Environmental Education Teaching. Journal of Social Sciences, Vol. 4, No. 6, 725-73p.

- رنجبر، م.، (۱۳۹۰)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت اکوتوریسم (نوشته اندی درام، آلن مور)، انتشارات آبیژ.

- Penny R. Andersen., (2001) Z, Gender and Indigenous Knowledge, Ik & DM, Article 9-1.

- سینکا کریمی، م.ح.، احمدپور، م.، حسن‌زاده حسین‌آبادی، ح.، احمد پور، م.، (۱۳۹۱)، بررسی کمیت زباله‌های قابل بازیافت و برآورد اقتصادی-زیست‌محیطی آن در شهر ساری (استان مازندران) دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت محیط‌زیست، دانشگاه تهران و دانشکده محیط‌زیست، ۲۴۰-۲۳۲.

- Vishwanatha.S1.,Chandrashekara.B2.,(2014). A Study on the Environmental Impacts of Ecotourism in Kodagu District, Karnataka American Journal of Research Communication. Accessable in www.usa-journals.com.

- شاهرودی، ک.، امینیان دریاسری، ز.ا.، (۱۳۹۰)، اکوتوریسم گامی در جهت توسعه پایدار گردشگری، اولین

Conservation of Biodiversity in Africal: Local Initiative and Institutional Roles, 30 August-3 September, Nairobi, Kenya. bility. United Environment program UN Publication .243p.

- **Wood, M.**, Ecotourism: principles, practices& policies for sustaina60.
- **Warren,D and Michael, M.,(1992)**, Indigenous Khnowledge, Biodiversity Conservation and Development. International Conference on

The role of indigenous knowledge in the protection of Rangelands in Plour, Mazandaran province

F. Azar¹, J. Mahmoudi^{2*}, Gh. Heidari³

1- M.Sc, Department of Natural Resources, Nour Branch, Islamic Azad University

2*- Associate Professor, Department of Natural Resources, Nour Branch, Islamic Azad University

3- Associate Professor, Department of Natural Resources, Mazandaran University

Abstract:

The overall goal of this study is to investigate the impact of indigenous knowledge in ecotourism industry and generate revenue in Polour region of Mazandaran province. This research is a survey study and information are collected based on questionnaire in the format of Likert scale.. The studied population consists of 210 residents of Polour region and sample size is achieved 111 randomly based on Cochran formula. But in field study , only 70 questionnaires have been completed and the others didn't tend to respond. Research reliability has been calculated by Cronbach's alpha and the value of this coefficient has been 0/803 . Variance analysis tests, Duncan compare means tests , Pearson correlation coefficient and simple regression have been used for data analysis. These analysis have been done by spss software. The results showed that, there's a significant relationship between indigenous knowledge, ecotourism industry and economical prosperity. It means that, with proper management based on indigenous knowledge, it is possible to preserve natural resources areas especially pastures of the above region in addition of tourists attraction, job creation, revenue, cultural preservation of indigenous traditions.

Keywords:

Ecotourism, Indigenous knowledge, Polour rangelands, Mazandaran.